

Kornelija Kuvač-Levačić

Dehumanizacija realnosti u hrvatskoj fantastičnoj prozi – simbolizam apokaliptičnih životinja

Noviju hrvatsku fantastičnu prozu (konstituiranu krajem 19. i poč. 20. st., a koja je svoj vrhunac doživjela 70-ih godina 20. st. i nastavila se stvarati do kraja 20. st. i do danas, u različitim žanrovskim varijacijama) obično se naziva književnošću subverzije. Autori fantastike neprestano odstupaju od poetskih i socijalnih normi svoga vremena stvarajući diskurs koji naglašeno korespondira s mitskim, izražavajući ideje destabilizirajuće u odnosu prema vladajućoj društvenoj ideologiji. Zbog toga posežu u riznicu mitskih motiva, simbola i tehnika – srednjovjekovnu apokaliptičku književnost. U svim tim tekstovima, osobito apokrifnima, čovjek se promatra kao grešnik koji će podnijeti pravednu kaznu za svoje grijehе, neovisno o tome kojem socijalnom staležu pripada, pri čemu će važnu ulogu u izvršavanju mitske (božanske) pravde imati životinje. Inače inferiorne s obzirom na čovjeka, sada će postati dominantne izvršiteljice Božjeg gnjeva nad ljudima (zmije, crvi, zvijeri, gmazovi, mravi, štakori, kukci itd.). Čudovišta i zvijeri destabiliziraju usvojenu, ideologiziranu sliku čovjeka, vladara nad životinjama (iz Knjige Postanka), pa se događa njegova dehumanizacija. Isti će ovaj subverzivni model nasljedovati i hrvatski pisci fantastike, te njihovi tekstovi, i na taj način, poetski i idejno snažno korespondiraju s apokaliptičkima. U novijoj hrvatskoj fantastičnoj književnosti (Matoš, Sudeta, Cesarec, Baričević, Marinković, Tribuson, Pavličić, Grbić, Mazur, Cvitan i dr.) nastaju subverzivne, često groteskne zoo-figure dehumanizacije modernog čovjeka, koje mjestimice upućuju na njegovu osobnu i kolektivnu odgovornost za egzistencijalno i socijalno stanje u kojem se nalazi a ne vidi mu izlaza, zbog čega biva (mitski) kažnjen - dehumaniziran.